

Co je a co je jako performance.

(s. 38-42)

Jaký je rozdíl mezi tím co je performancí a co je jako performance. Konkrétní události jsou performancemi více, některé méně. To co opravdu je performance má svoje limity, zatímco téměř cokoliv může být studováno jako performance. Něco je performance v tu chvíli, kdy historický a sociální kontext, konvence, užití a tradice říkají že tomu tak je. Rituály, hry, soutěže a každodenní role jsou performancemi kvůli konvencím, kontextu a tradici. Ale nemůžeme určit co JE performance bez odkazování ke specifickým kulturním okolnostem. Není nic neodmyslitelného v akci jako takové co by ji dělalo performancí nebo diskvalifikovalo z pozice performance. Z pohledu teorie "něco jako performance" navrhuji že by byla každá akce performance. Ale z pozice kulturní praxe budou některé akce považovány za performance, některé ne. To se také bude lišit kulturu od kultury, a také od jednotlivého historického období.

Dovolte mi použít Evropskou tradici jako příklad pro detailnější vysvětlení jak definice ovlivňují koncept. Co je a co není performance nezáleží na události samotné, ale na tom, jak je událost přijímána a umístěna. Dnes ztvárněním dramatu prostřednictvím herců JE divadelní představení (performance). Ale nebylo tomu tak vždy. To co dnes nazýváme divadlem v jiných dobách lidé nedělali. Staří Řekové používali podobná slova pro divadlo jako my (z řečtiny je také slovo odvozeno), ale to co Řekové v praxi měli na mysli bylo velmi odlišné od našeho pojetí. Během epoch tragédií Aischyla, Sofokla a Euripida byla ztvárnění tragických dramát více prodchnuta rituály se soutěží o ceny o nejlepšího herce a nejlepší hru. Příležitosti ke hraní her byly náboženské festivaly. Velmi vyhledávané ceny byly odměňovány. Tyto ceny byly založeny na estetické dokonalosti, ale události kde byla tato dokonalost předváděna nebyly umělecké ale rituální. Byl to Aristoteles, který století po dotazení řecké tragédie k dokonalosti jako ustálené performance kodifikoval estetiku porozumění divadla v jeho celistvosti - ve všech jeho šesti částech jak je filozof rozebral. Po Aristotelovi v období Říma převážil zábavně-estetický aspekt divadla více, než rituálně účinné prvky, které byly potlačovány.

Když poskočíme více než tisíc let dopředu - do středověké Evropy - hraní napsaných dramát na veřejných podiích bylo zapomenuto, nebo přinejmenším nebylo předváděno. Na druhou stranu nebyl nedostatek "performancí". Na ulicích, náměstích, v kostelích, hradech a sídlech si udržovala diváckou pozornost široká skupina populárních bavičů a náboženských ceremonií. Bylo zde množství mimů, kouzelníků, cvičených zvířat, akrobatů. loutkových představení a později i komedie dell arte. Církev nabízela širokou škálu svátků, bohoslužeb a rituálů. Od čtrnáctého století se lidová zábava a náboženská představení spojila aby vytvořila základ pro oslavení a předvádění historie světa od stvoření, přes ukřižování a vzkříšení až po poslední soud. To bychom dnes nazvali divadlem, tenkrát to ale nebylo takto nazýváno. Protidivadelní předpisy církve to totiž zakazovaly. Ovšem později v patnáctém a šestnáctém století začala revoluce v myšlení a praxi zvaná renesance. Renesance znamená znovuzrození, protože humanisté mysleli že přivedou k životu klasickou kulturu řecka a říma. Když Andrea Palladio navrhnul Teatro Olympico ve Vincenze v

Itálii, věřil že znovuvynalézá obnovuje řecké divadlo - první představení v Olympicu byl Sofoklův Oidipús.

Pokud skočíme v čase do poslední třetiny devatenáctého století, tak představa o divadle jako umění, byla v té době dobře zavedená. Ve skutečnosti tak dobře, že se často začala vyskytovat opoziční hnutí zvaná avantgarda se snahou mezi radikálními umělci narušit status quo. Postupem času (do dvacátého století a dál) se každá vlna snažila o vyvrácení předchozího. Někteří bývalí avantgardisté se stávali současným establishmentem. Seznam avantgardních hnutí je dlouhý, zahrnuje realismus, naturalismus, symbolismus, futurismus, surrealismus, konstruktivismus, Dada, expresionismus, kubismus, absurdní divadlo, happeningy, Fluxus, enviromentální divadlo, performativní umění... a tak dále. Někdy se jedná v těchto stylech o divadlo, někdy o tanec, hudbu, vizuální umění, multimédia a tak dále. Dost často byly události terčem útoků, nebo rozpouštěny pro "nebytí uměním" - jako byly happeningy předchůdci pro umění performance. Allan Kaprow - tvůrce prvního happeningu se chopil šance upozornit na rozdíl mezi uměním jako umění a uměním jako životem (viz Kaprow box). Termín umění performance byl ražen od sedmdesátých let jako zatřesení pracem které jinak nebylo možné kategorizovat.

Výsledkem je, že dnes mnoho událostí, které by nebyly dříve považovány za umění jsou dnes tak označovány. Tento typ akcí je předváděn kdekoliv, nejen na západě. Práce Japonského tanečníka může ovlivnit Německého choreografa, jehož tanec je rozpracován Mexickým performerem... a tak dále nehledě na národní a kulturní limity. Za hranicí komponovaných uměleckých prací je rozmazaný svět náhodných nebo nezáměrných performancí. Webkamery přenášejí přes internet cokoli lidé dělají doma. Televize rámuje zprávy jako zábavu. Veřejné osobnosti musí mít přehled o médiích. Je to náhoda že herec Ronald Reagan se stal prezidentem USA, a že se dramatik Václav Havel stal prezidentem české republiky, zatímco jiný dramatik a herec Karol Jozef Wojtyla se stal papežem? Teoretici performance odhadují že každodenní život je performance - postupy jsou nabízeny v každodenní estetice. V současnosti stěží není jakákoliv lidská činnost performancí pro někoho. Obecně, tendence během minulého století byly rozpustit hranice oddělující performování od neperformování a umění od neumění. Na jednom konci spektra je jasné co performance je, co je umělecké dílo, na druhém konci žádná taková jasnost není.

Mapa JAKO performance

Jakékoli chování, událost, akce nebo věc může být studována JAKO performance. Vezměme si kupříkladu mapy. Všichni víme že svět je kulatý, mapy jsou placaté. Ale nemůžeme vidět celý svět vcelku na glóbusu. Globus si nemůžeme poskládat a dát si ho do kapsy nebo do baťohu. Mapy zplacatují svět abychom lépe vyznačili teritoria, rozložili ho na stole nebo připíchli na zeď. Na většině map jsou národy odděleny jeden od druhého barvami a čaramy, města se označují jako kroužky, řeky jako čáry, a oceány jsou velké většinou modré prostory. Národní státy vykreslené v mapách vnímáme tak přirozeně, že když si lidé představují svět, vidí ho rozčleněný na státy. Cokoliv na mapě je pojmenováno - bytí na mapě označuje dosažení jistého statutu. Reálná Země nevypadá ale jako zmapované reprezentace položek ani jako globus. Lidé byli ohromeni, když poprvé viděli fotografie země z vesmíru - bíloflekátá modrá koule země. Nebyl vidět jediný znak lidské přítomnosti.

Ani mapy nejsou neutrální. Představují konkrétní interpretaci světa. Každá mapa je "projekce" - specifická cesta k reprezentaci nějaké sféry na plochem povrchu. Na mapě se národy nepřekrývají, nesdílejí teritorium. Hranice jsou jasně vytyčeny. Pokud více než jeden národ vymáhá svůj nárok na území hrozí válka - jako mezi Pakistanem a Indií o Kašmír, nebo mezi Palestinou a Izraelem nad Jeruzalémem. Nejčastější projekce používaná dnes je odvozena od Mercator Projection - vyvinutá v šestnáctém století geografem a kartografem Gerardusem Mercatorem.

Tato metoda zkresluje globus do šířky ve prospěch severní polokoule. Čím severněji tím větší se území zdá. Španělsko je stejně velké jako Zimbabwe, Severní Amerika převyšuje Jižní Ameriku a Evropa má čtvrtinovou velikost jako Afrika. Jinými slovy, Mercatorova mapa ustanovuje svět tak, jak by ho kolonizační síly chtěly vidět. Ačkoli časy se od šestnáctého století změnily, převaha světa v ekonomické a vojenské síle zůstává v rukou Evropy a jejího severoamerického dědice - USA. Možná tomu tak nebude v dalším století, či dvou. Pokud ano, v běžném použití se rozšíří jiné zobrazení. Vskutku, satelitní fotografie dovolují detailní přemapování zeměkoule. Také existují mapy, které ukazují svět vzhůru nohama - což je s jihem nahoře. Nebo nakresleny na základě populace - kde Čína nebo Indie jsou více než čtyřikrát větší než USA. Petersova Projekce vyvinutá v roce 1974 Arnem Petersem je prostorově přesná mapa, ukazující světové prostory dimenzované správně ve vztahu vzájemné rozlohy. Grónsko už není stejně velké jako Afrika, i když je Afrika čtyřikrát větší než Grónsko. Ale petersova mapa má své vlastní nepřesnosti. Je totiž nepřesná ve tvarech. Jižní polokoule je protažená a severní zmáčkнутá. Výroba ploché mapy kulaté země znamená, že musíme obětovat buď přesnost tvaru nebo velikosti. Pokud Peterova mapa vypadá nepřirozeně, pak víte, že Mercatorova Projekce - nebo jakákoliv jiná mapa - je performance.

Jeden z významů "performovat" je uhotovovat věci podle nějakého plánu nebo scénáře. Mercatorovy mapy se ukázaly jako velmi užitečné při navigování v mořích, protože rovné čáry na mapě odpovídají azimutům kompasu. Mercator kreslil svoje mapy aby odpovídaly scénářům námořníků, obchodníků a vojenství expandující, kolonizující západní evropy. Stejně tak autoři nových mapových systému mají jisté záměry a scénáře, které jejich mapy naplňují. Vykládání map touto cestou je zkouškou tvorby map JAKO performance. Každá mapa nejenže reprezentuje Zemi specifickým způsobem, ale také ustanovuje sílové vztahy

A nejsou to jen mapy. Cokoliv může být studováno JAKO jakákoliv disciplína studia - fyziky, ekonomiky, práva atd... Co nám JAKO říká je předmět studia, který bude nahlížen "z perspektivy něčeho" "z hlediska čeho" konkrétní disciplíny studia. Například píšu knihu o stolním počítači Dell Dimension 4100. Pokud ho nahlížím z fyzického hlediska, budu zkoumat jeho velikost, váhu, a jiné fyzické vlastnosti, dokonce snad jeho atomární a subatomární skladbu. Z pohledu matematiky mne budou zajímat binární kódy jeho programů. Z právního hlediska jsou zase důležité sítě patentů, copyrigtů a smluv. Pokud mám nakládat s počítačem JAKO performance zhodnotím rychlost jeho procesoru, jasnost displeje, užitečnost přibaleného softwaru, velikost a přenosnost a tak dále. Mohu si představit Billa Parcella který na mě kouká a říká mi jak dobře můj počítač performuje.

šedé rámečky:

Aischylos(c. 525-456 př. n. l.)

Řecký dramatik a herec, který je považován za prvního velkého autora tragédií. Dochovaly se práce Peršané(c. 472 př. n. l.) a Oresteia (458 př. n. l.)

Sofokles:

Řecký dramatik, kterému je připisováno uvedení třetího herce na pódium tregedií. Dochovaly se hry Král Oidipus(c. 429 př. n. l.), Elektra(rok neznámý) a Antigona(c. 441 př. n. l.).

Eurípídés:

Řecký dramatik jehož dochované práce jsou Médea(431 př. n. l.), Hyppolitus(428 př. n. l.), Trojské ženy(415 př. n. l.), Bakchantky(c. 405 př. n. l.).

Andrea Palladio (1508-1580)

Italský architekt který pracoval ve Vincenze a v Benátkách, navrhoval vily a kostely. Palladiovo Teatro Olimpico, dostavěné čtyři roky po jeho smrti, je jediný dochovaný příklad krytého renesančního divadla. Je také autorem I Quattro Libri dell'Architettura(1570, Čtyři knihy o architektuře 1997)

Ronald Reagan (1911-2004)

Čtyřicátý prezident spojených států amerických (1981-89) a guvernér Kalifornie (1967-75), Reagan byl moderátor, filmový herec, veřejný mluvčí dříve než vstoupil do politiky. Známy jako vynikající vyjednaváč, Reaganovy sebeomluvné vítky a uvolněné vystupování před kamerou mu získalo přízeň milionů lidí navzdory jeho konzervativní a často útočné taktice.

Václav Havel (1936-)

Český dramatik, poslední prezident Československé republiky(1989-92) a první prezident České republiky(1993-2003). Nelítostný obránce svobodného projevu a vůdce Sametové revoluce roku 1989 svrhující komunistickou vládu. Havlovy často politické hry zahrnují Vyrozumění(1965), Protest(1978) a Asanace (1987).

Karol Jozef Wojtyła, Papež Jan Pavel II (1920-2005)

Polský herec a dramatik, který se roku 1978 stal papežem. Během druhé světové války byl Wojtyła členem Vášnivého divadla - undergroundové odporové skupiny. Vysvěcen na kněze byl roku 1945 a pokračoval s psaním o divadle a pro divadlo. Jeho divadelní znalosti se mu posléze hodily jako zcestovalému, mediálně známému papeži, což je zná na jeho Sbírci her a prací o divadle(1987).

Gerardus Mercator (1512-1594)

Vlámský zeměpisec a kartograf jehož jednoduchý systém tvorby map je dodnes praktikován. Jeho pravé jméno bylo Gerhart Kremer, ale jako mnoho evropských učenců té doby, si nechal polatinštit jméno.

Arno Peters (1916-2002)

Německý historik, který v roce 1974 vyvinul prostorově přesnou mapu světa známou jako Peterova projekce.

Allan Kaprow
Artlike art a Lifelike art

Západní umění má dvě historie avantgard. Jednu jako umění podobné umění, druhou jako umění podobné životu. (...) Zjednodušeně řečeno artlike art drží toto umění oddělené od života a čehokoli jiného. Jinými slovy jde o umění ve službách umění a umění ve službě životu. Tvůrce artlike umění má sklony být specialistou. Tvůrce lifelike umění naopak tíhne k tomu být generalistou. (...)

Avantgarda artlike umění zabírá většinu pozornosti od umělců a veřejnosti. Je většinou viděna jako vážná a jako součást západní umělecko-historické tradice, ve které se mysl odděluje od těla, jedinec se separuje od lidstva, civilizace se odděluje od přírody a jednotlivé umění je oddělováno od ostatních. (...) Avantgarda artlike umění jednoduše věří v (anebo alespoň nenarušuje) kontinuitu tradičně oddělených žánrů vizuálního umění, hudby, tance, literatury, divadla, atd...

Avantgardní lifelike umění se na druhou stranu zabývá nesouvisejícími menšinami a směry (Futuristé, Dadaisté, guatai, hapeningy, fluxuralisté, Land artisté, malíři na tělo, provosisté, noisoví hudebníci, performační básníci, šamanističtí umělci, konceptualisté). Avantgarda lifelike umění není zdaleka tak vážná jako avantgarda artlike. Naopak je často velmi humorná.

Není také příliš zainteresovaná ve velké západní tradici, jelikož má tendence věci promíchávat: tělo a mysl, jednotlivce s lidstvem, civilizaci s přírodou a tak dále. Tudíž tím promíchává tradiční žánry nebo se jim úplně vyhýbá - například mechanické housle hrající kolem hodin krávé ve výběhu. Nebo lezení do pračky.

Navzdory formalistických a idealistických výkladů umění lifelike umělecký dialog není s uměním, ale se vším ostatním, jedna událost vede k druhé. Pokud nevíte dost o životě, uteče vám mnoho z významu ze kterého se rodí lifelike art. Vskutku nikdy není jisté, že umělec tvořící avantgardní lifelike umění je opravdu umělec.